

**BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

ISSN 1991-3494

Volume 54, Number 357 (2015), 57 – 62

CONCEPTUAL BASIS OF THE NOTION “SECURITY”

M. O. Nassimov, K. K. Kaldybay, B. Z. Paridinova

University “Bolashak”, Kyzylorda, Kazakhstan.
E-mail: nasimov_m@mail.ru

Key words: danger, security, nature, society, person.

Abstract. At the beginning of the XXI century, work on social, economic, political and cultural areas of research safety. Scientists along with the definition of the concept of security, sought to reveal her views.

Turn of the century characterized the emergence of new concepts and examples of national security in the world. All this is concretized through the understanding of the nature of current world problems with the appearance of objective and subjective factors, and formation of a new world order affects the changes in the global geopolitical situation. However, the fact that the current global, international issues and trends are a danger to the national security of many countries is no secret.

Therefore, we believe the faithful, conscious action to which modern philosophy will resort to national security, taking into account the new trends in the development of society, as well as taking into account the interests of the state, society and its citizens in the implementation of state policy in the safe environment of harmony of international and national factors. In this article security are considered as a difficult welfare phenomenon and is defined its conceptual bases.

УДК 1(574)

«ҚАУІПСІЗДІК» ТҮСІНІГІНІҢ КОНЦЕПТУАЛДЫ НЕГІЗДЕРІ

М. О. Насимов, К. К. Қалдыбай, Б. Ж. Паридинова

«Болашак» университеті, Қызылорда, Қазақстан

Тірек сөздер: қауіп, қауіпсіздік, табиғат, қоғам, адам.

Аннотация. XXI ғасырдың басында қауіпсіздікті зерттеудің әлеуметтік, экономикалық, саяси, мәдени бағыттары бойынша жұмыстар жүргізілді. Ғалымдар ұлттық қауіпсіздік ұғымын айқындаумен көтөреді, оның түрлерін ашуға ұмтылды.

Ғасырлар тоғысы әлем елдерінде ұлттық қауіпсіздіктің жаңа түсініктегі мен ұлгілерінің туындауымен ерекшеленді. Мұның барлығы қазіргі жаһандық мәселелер сипаттамасын ұғыну арқылы түрлі обьективтік және субъективтік факторлардың пайда болуымен нақтыланып, жаңа әлемдік тәртіптің қалыптасуы ғаламдық геосаяси жағдайлардың өзгеруіне ықпал етеді. Сонымен көтөреді, қазіргі жаһандық халықаралық мәселелер мен тенденциялар көптеген елдердің ұлттық қауіпсіздігіне өзінің көтөредін тигізетіні жасырын емес.

Сондықтан қазіргі ұлттық қауіпсіздіктің философиясы әлемдік қауымдастырылған дамуындағы жаңа тенденцияларды ескере отырып, мемлекеттің қауіп-көтөредің саясатын жүргізу әлемдік тәртіптең қалыптасуы мен мәдени мемлекеттің әлемесін ескеріп саналы қымылдарға барғаны жөн деп санаймыз. Берілген макалада қауіпсіздік күрделі әлеуметтік-мәдени феномен ретінде қарастырылады және оның концептуалды негіздері айқындалады.

Адам дүниеге келгеннен бастап оның өмір сүруі мен әл-ауқаты мынадай көптеген қауіп төндіретін көтөреден тұрады: ашаршылық, түрлі аурулар, жабайы жануарлар шабуылы, табиғи және техногенді апаттар. Бірақ, адам үшін ең қауіпті адамның өзі болып қала береді. Сондықтан адамзат қауымдастырының қалыптасуы мен дамуы табиғат, дүшпандар мен техникалық нысандардан туындағын түрлі көтөредердің женуге бағытталған қауіптерден тұрды. Бұл тұста қоғам

дамуының маңызды шарттары ретінде қауіпсіздік феноменінің табиғатын айқындаپ, қамтамасыз ету жолдарының философиялық негіздерін белгілеу ғылыми жұмыстардың құндылығын арттыратындығын айта кеткеніміз жөн.

Адамды қауіпсіздікпен қамтамасыз ету алға қойылған міндеттерге жетудегі кез келген қызмет секілді ұйымдастырушылық, құқықтық, материалдық шарттарды қажет етеді. Бұл оның кешенді әлеуметтік-құқықтық құбылыс ретіндегі ерекшеліктерін көрсетіп, оның тиімді механизмдерін қалыптастыруға септігін тигізеді.

Сондықтан қауіпсіздік түсінігін құбылыс ретінде қарастыру қоғамда жоғары қызығушылық туындастырып отыр. Ол туралы саясаткерлер мен ғалымдардан бөлек төртінші билік өкілдері саналатын бұқаралық ақпарат құралдары қызметкерлері жіті бақылауда. Мектеп қабырғасында «Өмір қауіпсіздігі негіздері» атты оқу пәні де енгізілген. Демек, біздің тақырыптың қоғамдық маңыздылығы жоғары екендігі байқалады.

«Қауіпсіздік» түсінігінің көп қырлылығы оның күрделі әлеуметтік құбылыс екендігін сипаттайтын және «Табиғат-Адам-Қоғам» жүйесінде өзара қимылдардың барлық түрлері мен бағыттарымен тығыз байланысты.

Зерттеу жұмысының бастамасын ұғымның антиномиясы болып табылатын «Қауіп» түсінігінің мәнін айқындаумен жалғастырсақ. «Қазақстан» Ұлттық энциклопедиясы мынадай анықтама береді: «... жеке адамның, қоғамның, мемлекеттің өмірлік маңызды мұдделерінің ішкі және сыртқы қатерлерден қорғануы. Қауіпсіздіктің негізгі нысандары: жеке адам – оның құқықтары мен бостандықтары; қоғам – оның жадығаттық және рухани құндылықтары; мемлекет – оның конституциялық құрылымы, егемендігі, аумақтық тұтастығы» [1]. Сонымен қатар, Қазақ Совет Энциклопедиясында аталмыш ұғым жөнінде түсіндірме жоқ және антонимі болып табылатын «қауіпсіздік» түсінігі көрсетілмей, «қауіпсіздік техникасы» түсінігіне анықтама берілген [2].

Жалпы «қауіп» түсінігі «Қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде» «қатер» ұғымымен синонимдес екендігін көрсетеді [3].

«Қазақ әдеби тілінің сөздігі» атты он бес томдықта мынадай анықтамалар берілген: «Қауіп. – 1. Корқыныш, үрей, сактық. 2. Мәліметтердің абайсызда немесе әдейі бұзу, жария қылу және рұқсатсыз өзгерту, ақпаратты ұрлау және тағы осы сияқты әрекеттерден төніп тұрған қауіп». «Қауіп-қатер. 1. Адам өміріне зиянын, залалын тигізетін жағдай, нәрсе, оқиға. 2. Рұқсат етілмеген қатынас құру кезінде қандай да бір тәсілмен ақпаратты өңдеуге тығым салатын немесе ақпараттың бүлінуінен сақтайдын қызмет құралдарының істен шығуы» [4].

Сонымен бірге, С. Бизақовтың тәмемдегі анықтамасымен келісеміз: «Тосыннан кездесетін қындық, корқынышты жағдай» [5]. Сараптама нәтижелері көрсеткендегі, ұғым мәні оның болу мүмкіндігімен ұштасып жатыр. Демек, «қауіпсіздік» түсінігінің ғылыми тұжырымдамасы мен философиялық негіздері оны алдын алумен тығыз байланысты екендігі айқын.

Кеңестер елі Ғылым Академиясының Орыс тілі институты өз сөздігінде қауіпсіздікке қарапайым ғана мынадай анықтама береді: «... кез келген денеге қауіп тудырмайтын жағдай» [6]. Ал, қауіпсіздік жөніндегі қазіргі заманғы энциклопедиялық сөздікте ұғымның 18 түсіндірмесі берілген [7].

С. И. Ожегов пен В. И. Дағдасұлының түсіндірмегінде, «қауіпсіздік – кез келген тірі жанға немесе затқа қатер туғызбайтын ахуал; қауіптен сақтану күйі; қауіптен қорғаныс» [8]; «қауіптің жоқтығы; амандық, сенімділік» [9].

Ресейлік саяси энциклопедияда: «Қауіпсіздік – адам, қоғам және мемлекеттің өмірге маңызды мұдделер мен негіздерден сенімді сақтану жағдай, әлемдік қауымдастықтың ішкі және сыртқы қатерлерден қорғалуы» [10], - делінген.

Орысша-қазақша заңдық түсіндірме сөздік-анықтамалықта: «Қауіпсіздік - тұлғаның, қоғамның және мемлекеттің өмірлік маңызды мұдделерінің ішкі және сыртқы қауіп-қатерлерден қорғалу жағдайы. Қауіпсіздіктің негізгі нысандары: тұлға – оның құқығы мен бостандықтары; қоғам – оның материалдық және рухани құндылықтары; мемлекет – оның конституциялық құрылымы, егемендігі мен аумақтық тұтастығы» [11].

«Қауіпсіздік – мемлекет, қоғам, тұлға мұдделерін жүзеге асыру жолында туындастын жағымсыз құбылыстардан қорғану және оны қамтамасыз ету тәсілдері. Мемлекеттің өмірлік маңызды мұдделерін сыртқы және ішкі қауіп-қатерлерден қорғау күйі». Қазақстанның әскери энциклопе-

диясында да қауіпсіздік ұғымына мән беріледі және әскери қауіпсіздік, достастық мемлекеттер қауіпсіздігі, мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігі, ақпараттық қауіпсіздік, халықаралық қауіпсіздік, саяси қауіпсіздік, экологиялық қауіпсіздік, экономикалық қауіпсіздік, ядролық қару қауіпсіздігі [12], - ұғымдарына анықтама берілген.

Азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын сақтау және қорғау мемлекеттің негізгі міндеті болып табылатындығын баршамыз білеміз. Бұл адамның өмір сүруі мен дамуындағы басты шарттардың бірі және оның қауіпсіздігін қамтамасыз ету қажеттілігінің көрсеткіші. Демек, әлеуметтік жағынан толық қорғалған азамат өмір-салтының шарттарын әлеуметтік-экономикалық, саяси, құқықтық жыныстықтарын қорғайды. Адамның қауіпсіздігі жөнінде сөз етілсе, оның өмірі мен деңсаулығы, құқықтары мен бостандықтары, ар-намысын қорғау мәселесі туындаиды. Адамның қауіпсіздігін қорғаудың құқықтық категориясын айқындау арқылы өзге де мәселелер қарастырылуы тиіс деп ойлаймыз. Елдің орнықты дамуы ұзақ мерзімді және орташа мерзімді стратегиялар мен бағдарламаларға негізделетін анық. Мемлекеттің негізгі заңы болып саналатын Қазақстан Республикасы Конституциясының 1 бабы бойынша «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы - адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» [13].

Қоғам қауіпсіздігі мемлекет қауіпсіздігінің кепілі. Қоғамда құрделі әлеуметтік қақтығыстардың жоқтығы әлеуметтік жүйедегі қоғам өмірі мүмкіндіктерін қауіпсіздіктерін қарастырылады. Ата заңымызыңда көрсетілген тұжырымдар қорғалады. Осы себептерге байланысты елімізде қалыптасқан азаматтық қоғамдағы қауіпсіздік мәдениеті төмендегі үш негізгі қағидаларға сүйенуі керек: 1) заңдылық және құқық тәртібі; 2) адамзаттың жаратылыс құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу; 3) қоршаған ортаға қауіп төндіретін жандарды қатал жауапкершілікке тарту және міндетті түрде жазалау. Сондықтан бұл қауіпсіздік мәдениеті адамдардың конструктивті байланыстар орнатудағы отбасы, қоғам, мемлекеттің құқықтық нормалары мен дәстүрлері бойынша қалыптасқан міндеттер және құндылықтарды қамтуы тиіс. Демек, «ақпараттандыру» ғасырындағы жаһандық қауіпсіздік негіздері қоғамда болуы мүмкін қауіптерді өркениетті түрде басқарумен тығыз байланысты. Бұл қоғам ішіндегі алдын алу мәдениетін қалыптастыруға ықпалын тигізеді.

Сондықтан, «мемлекеттің қоғамдық қауіпсіздік жүйесін қалыптастыруды мына мәселелер өз маңыздылығын жоғалтпайтындығы анық:

- 1) қоғамды біріктіруге мүмкіндігі бар, бір мезгілде қымылдар бағдарламасы сынды айқындалған идеология іспеттес дайындалған қауіпсіздік доктринасының болуы;
- 2) құқықтық негіздері – қоғам және оның құрайтын элементтер мұддені қорғауға мүмкіндігі бар заңдар мен құқықтық нормалар жүйесі (адамдар, әлеуметтік топтар, саяси және қоғамдық ұйымдар, қоғамдық сана және т.б.);
- 3) қоғамның қауіпсіздігін қамтамасыз ететін мемлекеттік органдар жүйесі;
- 4) қауіпсіздіктің қоғамдық жүйесі – қатерлер мен қауіптерге қарсы тұру мүмкіндігіне ие тұрғындар белсенділігіне негізделетін үкіметтік емес, қоғамдық институттар мен ұйымдар жыныстығы;
- 5) демократиялық принциптерге негізделген қауіпсіздікті қамтамасыз етудің құралдары мен әдістерінің жүйесі» [14].

Әлеуметтік ғылымдарда қауіпсіздіктің қоғам үшін қаншалықты маңыздылығы туралы У. Бек [15], Э. Гидденс [16], Н. Луман [17], П. Штомпка [18], В.Н. Кузнецов [19] сынды зерттеушілер тұжырымдамаларында қарастырылған. Бұл еңбектер арқылы заманауи әлеуметтік ахуалды тәуекелділік қоғамындағы өмір ретінде сипаттауға болады. Қылмыс деңгейінің жоғарылығы, адам өмір деңгейінің құбылмалылығы, экологиялық апаттар, бюрократияның басымдығы, терроризм мен экстремизм қатерлерінің өршу қаупі сөзіміздің дәлелі. Сондықтан, қазіргі таңдағы жаңғырту шарттарында бұл мәселені ғылыми негіздеу басымдығы мол әрекет.

Бүгінгі таңдағы жаһандану мен интеграциялық байланыстар шарттарында әлемдік білім беру кеңістігінде психологиялық қауіпсіздік мәселелесі де өзекті саналады. Бұл өсіресе, түрлі ақпараттық факторлар ықпалымен адамның өмір-салтына әлеуметтік мінез-құлқы бағытындағы қимылдар бойынша психикалық қорғалуы мәселесі төнірегінде өз ерекшеліктерін көнектіреді.

Мәселен, қауіпсіздікті қамтамасыз етуде ішкі істер органдары қызметкерлерінің психологиялық дайындығы өте маңызды:

- «мотивациялық» (эрекетке түрткі болушы);
- танымдық (коршаған ортаны түсінуге мүмкіндік беретін);
- эмоциялық;
- ерік-жігерлік;
- психомоторлық (қимыл-қозғалысты қамтамасыз ететін).

Мұның әрқайсысының жауынгерлік дайындықта алатын орны бар. Бұл қасиеттер жауынгерлік дайындықтың талаптарына сәйкес екіге бөлінеді: негізгі (жалпы) және қосымша (спецификалық). Егер қызметкерлердің, құқық қорғау органдары бөлімшелерінің мен топтарының жауынгерлік дайындық күйінің жоғары деңгейі бойынша арнайы шараларды қарастыратын болсақ, онда атқарылатын жұмыстың үш бағытын бөлуге болады.

Бірінші – оқыс орын алған жағдайға ширап жауап қайтаруға және құнделікті қалыпты күйден, дайындықтан жігерлі әрі тиімді әрекеттерге көшүге арнайы оқыту. Қызметкерлер мен әскери қызметшілерді жауынгерлік және қызметтік дайындауда төмендегі жайттарға оқыту керек:

- оқыс, күтпеген жағдайлардың барлығын және сол жағдайларда әрекет ету тәсілдерін білуге;
- қызметкерлерге және әскери қызметшілерге оқыстан шабуыл жасау үшін қолданылатын қылмыскерлердің барлық құлықтарын, айла-тәсілдерін білуге;
- қауіпсіздік шараларына және жеке қауіпсіздікті қамтамасыз ету тәсілдеріне;
- күтпеген шабуыл кезінде өзін-өзі қорғау тәсілдерін қолдануға;
- қаруды қалыпты күйден қолдану күйіне «қарсыласынан» бұрын жылдам ауыстыруға;
- құнделікті көздеусіз атуға;
- қарандықты атуға;
- қыын-қыстау жағдайдан шығу тәсілдеріне;
- негативті күйлерді жену тәсілдеріне.

Үрненшілердің бойында кәсіби қырағылықты, кез келген жағдайда батыл әрі ширап әрекет етуге дайын болуды дамыту үшін жоғарыда көрсетілген жайттарды тәжірибеде қолдануға үйрету керек.

Екінші бағыт - жеке құрамның қырағылығын және құнделікті құқық қорғау іс-әрекетіндегі кез келген келеңсіздіктерге дайындығын үздіксіз сүйемелдеу.

Шілдеші бағыт – қызметкерлердің оқыс және адам өміріне қауіп төндіретін жағдайлардағы қырағылығы мен жауынгерлік дайындығын жоғары деңгейге дейін жоғарылатуды қамтамасыз ету. Бұл шаралар жетекшілердің және қызметкерлердің тікелей өздерінің тарарапынан әрекет етудің алдында жузеге асырылады» [20].

Қауіпсіздік ұғымына байланысты бірнеше түсініктемелердің болуына байланысты мынадай қорытындыға келдік: ғалымдардың басым бөлігі ұғымға келгенде қауіпсіздік нысаны мүшелеріне мән береді; қауіпсіздік нысан мүмкіндігі ретінде қарастырылғандықтан, мәні мен сипатын қарастыруда барлық кері әсер сыртқы факторлардан болатындығы байқалды; тұрақтылық жүйесіне бағынған қауіпсіздік тұтастық пен тұрақтылық қағидаларына сүйенеді; адам өмір салтының шарты саналатын қауіпсіздік материалдық және рухани құндылықтарды бағалауға өз септігін береді; ұғымның негізгі мәні материалдық және рухани өмірдегі қауіпсіздіктің жоқтығымен өлшенеді; қатер кез келген қауіптің негізгі нысаны ретінде танылады.

Сондықтан, «қауіпсіздік дегеніміз - ішкі және сыртқы тұрақтылықты қамтамасыз етудегі ұлттық мұддені қамтитын құндылық» деген анықтама ұсынамыз

Жоғарыда аталған пікірлерге сәйкес мәселені түйіндей келе, адамның қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі бірнеше ұсыныштарымыз бар:

біріншіден, жеке қауіпсіздікті қамтамасыз ететін техникалық құралдарды пайдалану. Апatty жағдай туындаған тұста арнайы техникалық құралдар арқылы адам өз өмірін, денсаулығын, материалдық құндылықтарын, коршаған ортаны сактай алады;

екіншіден, физикалық сенімділік қалыптастыру. Кез келген адам жеке және коршаған орта өкілдерін өмірін сақтау және қорғану үшін қарапайым өзін-өзі қорғау әдістерін менгеруі тиіс;

үшіншіден, психологиялық сенімділік қалыптастыру. Коршаған орта туралы зандылықтарды менгеру арқылы қауіпті шарттар жағдайында тиімді өзара қимылдар жургізуі үйрету. Адам өзін қорғаудың түрлі әдістерін менгергенмен, оның ішкі психологиялық сенімділігінің ауытқуы барысында даяр емес екендігі айқындалады;

төртіншіден, ахуалды болжау. Адамның апатты жағдайды болжауы арқылы шығындарды азайтуға бағытталған қымылдар жүйесі. Болжамды ғылыми тәжірибеде бөлу заңдылықтарына сай ұзакмерзімді және қысқамерзімді деп атап көрсетеміз;

бесіншіден, жеке қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі субъективті әдістер қолдану.

Қауіпсіздік туралы осындағы түсініктемелер мен анықтамаларды сараптай келе, оның қоғамдық ғылымдар мен техника саласындағы негізделуіне тоқтала отырып, біз бұл ұғымның жалпы концептуалдық жүйесін екі арнада талдап, мынадай тұжырымдарға келдік.

1. Қауіпсіздіктің логикалық-гносеологиялық табиғатына үніліп, оны жалпы мен жеке қатынасы бойынша сатылары мен ауқымын философиялық тұрғыдан анықтау қажет.

2. Қауіпсіздік құбылысының генезисі жөніндегі көзқарастарға сүйене отырып, түпнегіздерін тармақтап ажыраты білу қажет.

ӘДЕБІЕТ

- [1] Қазақстан. Ұлттық Энциклопедия / Бас ред. Б. Аяган. – Алматы: «Қазақ Энциклопедиясының» Бас редакциясы, 2003. – 5 т. – 18 б.
- [2] Қазақ Совет Энциклопедиясы / Бас редактор М.Қ. Қаратаев. – Алматы, 1975. – 6 т. – 551 б.
- [3] Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. – Алматы: Қазақ ССР-нің «Ғылым» баспасы, 1982. – 172 б.
- [4] Қазақ әдеби тілінің сөздігі: он бес томдық / Құраст. Ә. Ыбырайым, А. Жаңабекова, К. Рысбергенова және т.б. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2008. – 9 т. – 510-512 бб.
- [5] Бизақов С. Сининимдер сөздігі. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2007. – 345 б.
- [6] Словарь русского языка: в 4-х томах / АН СССР, Ин-т рус. яз. Под ред. А.П. Евгеньева; 2-е изд., испр. и доп. – М.: Русский язык, 1981. -T.1. – С. 74.
- [7] Котенов А.А., Лекарев С.В. Современный энциклопедический словарь. Секьюрити. – М., 2001. – С. 35.
- [8] Ожегов С.И., Шведова Н.И. Толковый словарь русского языка. – М., 1995. – С. 38.
- [9] Даляр В. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4-х томах.– М., 1981. – Т. I. – С. 67-68.
- [10] Политическая энциклопедия. - М., 2000. – Т. I. – С. 104.
- [11] Насырова М.Р., Гуляева С.П. Юридический русско-казахский толковый словарь-справочник / Орынша-қазақша заңдық түсіндірме сөздік-аңықтамалық. – Алматы: Жеті жарғы, 2008. – 46 б.
- [12] Военная энциклопедия Казахстана.– Алматы: Білім, 2005. – Т. I. – С. 93-94.
- [13] Қазақстан Республикасының Конституциясы // [Электрондық ресурс]. - Көрү режимі: http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution
- [14] Киселев И.Ю., Смирнова А.Г. Проблема безопасности в современных международных отношениях. – Ярославль: ЯрГУ, 2005. – С. 27.
- [15] Бек У. Общество риска на пути к другому модерну. – М.: Прогресс-традиция, 2000. – 384 с.
- [16] Гидденс Э. Судьба, риск и безопасность // THESIS. – 1994. – Vol. 5. – С. 107-134.
- [17] Луман Н. The concept of risk // THESIS. – 1994. – Vol. 5. – С. 135-160.
- [18] Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / Пер. с польск. С.М. Червонной. – М.: Логос, 2008. – 664 с.
- [19] Кузнецов В.Н. Социология безопасности: учебное пособие. – М.: КДУ, 2009. – 422 с.
- [20] Андреев Н.В. Психологическое обеспечение переговорной деятельности сотрудников ОВД в экстремальных условиях. – М., 1997. – С. 59.

REFERENCES

- [1] Kazakhstan. Ultyk Entsiklopediya. Bas red. B. Ayagan. Almaty: Kazakh Entsiklopediyasyny Bas redaktsiyasy, 2003. 5 t, P. 18. (in Kaz.).
- [2] Kazakh Sovet Entsiklopediyasy. Bas redaktor M.K. Karataev. Almaty, 1975. 6 t, P. 551. (in Kaz.).
- [3] Kazakh tilinin tusindirme sozdigi. Almaty: Kazakh SSR-nin «Gylym» baspasy, 1982. P. 172. (in Kaz.).
- [4] Kazakh adebi tilinin sozdigi: on bes tomdyk. Kurast. A. Ybyrayym, A. Zhanabekova, K. Rysbergenova zhane t.b. Almaty: Arys, 2008. 9 t, P. 510-512. (in Kaz.).
- [5] Bizakov S. Sininimder sozdigi. Almaty: Arys, 2007. P. 345. (in Kaz.).
- [6] Slovar russkogo jazyka: v 4-kh tomakh. AN SSSR, In-t rus. yaz. Pod red. A.P. Yevgenyeva; 2-e izd., ispr. i dop. M.: Russky jazyk, 1981. T.1, P. 74. (in Russ.).
- [7] Kotenov A.A., Lekarev S.V. Sovremenny entsiklopedichesky slovar. Sekyuriti. M., 2001. P. 35. (in Russ.).
- [8] Ozhegov S.I., Shvedova N.I. Tolkovy slovar russkogo jazyka. M., 1995. P. 38. (in Russ.).
- [9] Dal V. Tolkovy slovar zhivogo velikorusskogo jazyka: v 4-kh tomakh. M., 1981. T. I, P. 67-68. (in Russ.).
- [10] Politicheskaya entsiklopediya. M., 2000. T. I, P. 104. (in Russ.).
- [11] Nasyrova M.R., Gulyaeva S.P. Juridichesky russko-kazahskiy tolkovy slovar-spravochnik. Oryssha-kazakhsha zandyk tusindirme sozdik-anyktamalyk. Almaty: Zheti zhargy, 2008. P. 46. (in Russ., Kaz.).
- [12] Vojennaya entsiklopediya Kazakhstana. Almaty: Bilim, 2005. T. I, P. 93-94. (in Russ.).

- [13] Kazakhstan Respublikasynyn Konstitutsiyasy. Elektronдык resurs. Koru rezhimi http://www.akorda.kz/kz/official_documents/constitution (in Kaz.).
- [14] Kiselev I.Yu., Smirnova A.G. Problema bezopasnosti v sovremennykh mezhdunarodnykh otnosheniyakh. Yaroslavl: YarGU, 2005. P. 27. (in Russ.).
- [15] Bek U. Obshchestvo riska na puti k drugomu modernu. M.: Progress-traditsiya, 2000. 384 p. (in Russ.).
- [16] Giddens E. Sudba, risk i bezopasnost. *THESIS*, 1994, 5, 107-134. (in Russ.).
- [17] Luman N. The concept of risk. *THESIS*, 1994, 5, 135-160. (in Eng.).
- [18] Shtompka P. Sotsiologiya. Analiz sovremenennogo obshchestva. Per. s polsk. S.M. Chervonnoy. M.: Logos, 2008. 664 p. (in Russ.).
- [19] Kuznetsov V.N. Sotsiologiya bezopasnosti: uchebnoye posobiye. M.: KDU, 2009. 422 p. (in Russ.).
- [20] Andreyev N.V. Psichologicheskoye obespecheniye peregovornoj deyatelnosti sotrudnikov OVD v ekstremalnykh usloviyakh. M., 1997. P. 59. (in Russ.).

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПОНЯТИЯ «БЕЗОПАСНОСТЬ»

М. О. Насимов, К. К. Калдыбай, Б. Ж. Паридинова

Университет «Болашак», Кызылорда, Казахстан

Ключевые слова: опасность, безопасность, природа, общество, человек.

Аннотация. В начале XXI века исследования проблем безопасности проводились в различных направлениях - социальном, экономическом, политическом, культурном. Исследователи, наряду с анализом безопасности, стремились раскрыть ее виды.

В процессе глобализации происходит переосмысление проблемы безопасности, на стыке веков появляется новый дискурс. Все это конкретизируется через понимание характера нынешних мировых проблем, связанных с появлением объективных и субъективных факторов, формированием нового мирового порядка, что влияет на изменения глобальной геополитической ситуации. Вместе с тем, то, что современные глобальные, международные проблемы и тенденции представляют опасность для национальной безопасности многих стран, не является секретом.

Поэтому важно создание современной философии национальной безопасности, учитывая новые тенденции в развитии общества, а также принимая во внимание интересы государства, общества и его граждан при осуществлении безопасной политики государства в условиях гармонии международных и национальных факторов. В данной статье безопасность рассматриваются как сложный социально-культурный феномен и определяется его концептуальные основы.

Поступила 02.10.2015 г.